

Editorial

Někdy máme v CVVM pocit, že tu spoustu práce, která leží za rozsáhlými výzkumy veřejného mínění, které desetkrát do roka provádíme a poté ve formě tiskových zpráv třikrát týdně zveřejňujeme, děláme zbytečně. Obzvláště tehdy, když po něčem, co nám připadá důležité, neštěkne pes. Na druhou stranu, když vydáme nejnovější stranické preference, musí zůstat autor tiskové zprávy na telefonu, protože reakce přicházejí během několika minut.

Na nové stranické preference nečekají jenom novináři, snad ještě bedlivěji je sledují samotné stranické sekretariáty. Politici ve svých veřejných i neveřejných vystoupeních s nimi argumentují, je to silový, nátlakový prostředek. Stranické preference mají vliv, rozhodují také o tom, kdy začne opozice vyhrožovat předčasnými volbami.

Před parlamentními volbami to bylo vůbec dramatické, jednotlivé agentury zveřejňovaly své výsledky v různých termínech, aktuální údaje byly i několikrát do týdne, situace se stále měnila a s blížícím se termínem voleb nabývala na dramatickosti.

Právě před volbami je ten správný čas, kdy jsou kromě stranických preferencí, tedy údajů zjištěných od respondentů výzkumů, zveřejňovány odhady, které sice z těchto výzkumů vycházejí (tedy aspoň většinou), ale je pouze na analytících, jak se změřenými výsledky nakládají, „modelují“, „prognózuji“, zdali používají metody matematické, statistické, které z jejich nepřehledného množství si vůbec vyberou, nakolik do výsledku promítnou také „své zkušenosti“ a „svůj nos“. No a pak zveřejňují prognózy, jak volby dopadnou.

Což o to, prognózy veřejného mínění provádět možné je, mají však své limity. Ta první souvisí s tím, co se vlastně ve výzkumech měří. Pokud provádíme šetření, změříme pouze vliv událostí, které se udály o dva či tři týdny zpátky, pouze u zcela mimořádných událostí (11. září, povodeň 2002) se jejich vliv ve výzkumu objeví po několika hodinách v případě prvním a dnech v případě druhém. Takže prognózovat je možné omezeně pouze na dva či tři týdny dopředu s vědomím, co všechno se v posledních dvou třech týdnech stalo, ale bez znalosti toho, co se stane v nejbližších hodinách, dnech, týdnech je jakákoli delší prognóza tipováním na výsledek golfové ligy Severní Karolíny.

V dlouhodobém horizontu se prognózovat dá taky pouze omezeně, a to zejména v dlouhodobých trendech. Příkladem může být

vývoj stranických preferencí vládní strany po volbách. Zcela zákonitě začnou dva měsíce po volbách klesat. Výjimkou zde může být situace kolem loňských povodní, která pokles preferencí ČSSD zdržela o několik málo měsíců. Přibližně rok se strana potácí kolem minima, pak se na chvíli zvedne, protože se třeba schválí některá nadějeplná reforma, která však svá očekávání u občanů nenaplní a strana klesá poznovu. Nicméně přibližně rok před volbami v důsledku obrovských výdajů státního rozpočtu směřovaných k občanům, která vláda v panice protlačila na předvolební rok parlamentem, začnou se preference vládní strany odlepovat ode dna, půl roku před volbami srovnává krok s největší opoziční stranou, takže je vlastně před volbami čeká velice vyrovnaný boj kdo s koho.

Premýšlel však kdy kdo nad tím, co se za měnicími se preferencemi skrývá? Občané – voliči. Ne ti, kteří jsou pevným voličským jádrem politických stran, i když ani tady nevíme, kolika která strana disponuje. Ale ti, kteří mění svůj názor na to, kterou stranu by ve volbách volili. Někdy je možné pochopit, že člověk váhá mezi dvěma názorově si blízkými stranami, když už budeme konkrétní, tak například mezi ČSSD a KSČM, nebo ČSSD a KDU-ČSL, nebo taky ODS a US-DEU, co je však zajímavé, když velký ztrácí, malý na preferencích nezískává. Je tedy spousta těch, kteří by se někdy rozhodli pro ODS, jindy jim připadá vhodnější ČSSD. Jistě i za tímto rozhodnutím leží nějaké důvody.

Co proti odlivu preferencí a pro zisk odpadlíků mohou strany dělat? Nasazují silný kalibr – oblíbené politiky. Jsou pohlední, nemluví složitě, příjemně se usmívají a rozhodně nejsou nositeli špatných zpráv. Je to pro strany náročné, tito politici musejí mít prostor v médiích, musejí tedy zastávat některé význačnější posty, tedy být alespoň poslanci. Musejí také vykazovat nějakou činnost, jinak by se jich novináři na nic neptali. A kromě toho musejí dělat něco pro svou stranu, protože se na ně zezdola tlačí mnohanásobný počet straníků ze seznamu neúspěšných kandidátů na volební listině.

Je těžký život straníka a politické strany.

Adéla Seidlová

«TEORIE PRO VŠECHNY»

»

Levice a pravice ve výzkumech veřejného mínění aneb jak se zeptat?

Levice a pravice jsou pojmy užívané velmi často politiky, žurnalisty i v obyčejnými lidmi. Jsou to pojmy, jejichž obsah je intuitivně všem zřejmý, které by však jen málokdo dokázal jednoznačně vysvětlit.

Kromě oblasti politiky, v níž se jich stále používá i přes výhrady mnoha autorů, že

koncept levice a pravice je zastaralý a o skutečné situaci na poli politiky vůbec přesně nevyovídá, používá se jich i při zkoumání individuálních postojů obyvatel. Jsou-li na pravo-levé škále vnímány politické subjekty a činy, nemáme jistě daleko k tomu, zařazovat na stejnou škálu i osoby, které s danými subjekty a činy souhlasí či nesouhlasí.

Jako v ostatních případech i při zkoumání politické orientace můžeme v sociologickém výzkumu využít několika přístupů. Tradičními měřicími nástroji, používanými pro zařazení člověka na pravo-levém spektru, jsou především dva typy otázek: jednoduchá škála a baterie výroků.

První variantou, kterou obvykle použijeme v případech, kdy nehodláme činit hlubší závěry, je jednoduchá stupnice, na niž se respondenti sami zařazují. Podob, jakých může taková stupnice nabývat je několik a záleží zřejmě pouze na citu a zkušenostech výzkumníka, kterou z nich zvolí. Klasickými typy jsou stupnice s popsávanými variantami,

KRAJNÍ LEVICE	LEVICE	LEVÝ STŘED	STŘED	PRAVÝ STŘED	PRAVICE	KRAJNÍ PRAVICE
1	2	3	4	5	6	7

obyčejné číselné škály s označenými krajními body, jako např.:

LEVICE						PRAVICE
1	2	3	4	5	6	7

nebo alternativní provedení, neužívající kognitivně možná trochu zatíženou číselnou ilustraci:

LEVICE		STŘED		PRAVICE
L	L	L O P P P		

Ať již použijeme jakoukoli variantu takové jednoduché škály, zároveň tím tiše předpokládáme, že něco takového jako vnímání levicovosti a pravicovosti v myslích lidí skutečně existuje a že se, ne-li všichni, pak alespoň drtivá většina z nich, dokáže označit za levicově či pravicově smýšlejícího. Pro úplnost ještě dodejme, že výsledky získané výzkumem se budou při použití tří výše uvedených případů více či méně lišit a lišit se budou i v situacích, kdy bychom namísto sedmibodové stupnice zvolili 5 nebo 11 bodovou.

V případě, že usilujeme o hlubší a využitelnější pohled na zkoumanou problematiku, měli bychom využít druhé varianty zkoumání pravo-levé orientace a sice baterie výroků. Jde o určitý počet formulací, které nějakým způsobem vyjadřují postoje označitelné za pravicové či levicové, s nimiž mají respondenti vyjádřit svůj souhlas nebo nesouhlas. Mohou to být například tyto:

- Stát má lidem zabezpečit jen nutné životní minimum, jinak se každý musí postarat sám o sebe
- Stát má zaručit, aby každý, kdo chce pracovat, dostal práci
- Co nejvíce státního vlastnictví by mělo přejít do soukromých rukou
- To, co společnost vyprodukuje, musí být rozděleno tak, aby nebyly příliš velké rozdíly mezi bohatými a chudými

- Stát má hospodářským podnikům umožnit co největší samostatnost

Zařazení respondenta do pravo-levého kontinua se zde děje zejména pomocí různých typů konstruovaných indexů, kdy se jedinci za jeho odpovědi podle zvoleného klíče přiřazují body a jejich součet jej jednoznačně umístí na škálu, rozpínající se mezi minimálním a maximálním možným součtem bodů za všechny výroky - tedy mezi pravicí a levicí. Můžeme pak jasně říci, zda se na základě souhlasu a nesouhlasu s baterií výroků blíží spíše k postojům pravicovým, levicovým, nebo zda se pohybuje v neutrální zóně. Velice snadno se takto dají srovnávat dva jedinci mezi sebou a na základě průměrů i celé skupiny, například muži a ženy.

Výhoda použití této varianty je zřejmá: nenutíme respondenty, aby si představili nějakou škálu levice - pravice a na ni se snažili sami sebe zařadit, nýbrž jim předkládáme věcné a konkrétní výroky uvedeného typu, s nimiž jen vyjadřují svůj souhlas či nesouhlas. Při hledání odpovědi po lidech nevyžadujeme tak velkou míru abstrakce a jdeme na věc raději přes jejich konkrétní životní postoje a názory. Ačkoli jde o variantu přínosnější z poznávacího hlediska, bohužel se ani zde nevyhneme problémům s tím, že pokud bychom použili jiné výroky, nebo jiné odpovědní škály, velice pravděpodobně bychom získali více či méně odlišné odpovědi.

A tím se dostáváme k vyústění: snad každé téma v sociologickém výzkumu se dá zkoumat několika způsoby a vždy je možno navrhnout několik variant otázek, kterými se lze zeptat na tutéž věc. Výsledky výzkumů jsou pak z toho důvodu do určité míry ovlivněny (dá se říci i zkresleny) variantou otázky, která daný problém zjišťovala. Kromě dalších zkreslení, která do výzkumů vnikají na jiných místech, je v některých případech nutné počítat i s touto okolností a nepovažovat proto přesná čísla prezentovaná médii za absolutně přesné informace.

Mgr. Jiří Vinopal

»

Pojetí společnosti z pera Gilla Lipovetského

Dnešní společnost je mnoha autory považována za kvalitativně odlišnou ve srovnání s minulostí - je označována jako postindustriální (Alain Touraine, Daniel Bell), riziková (Ulrich Beck), postkapitalistická (Peter Drucker), technetronní (Zbigniew Brzezinski), postheroická (Featherstone), postekonomická (Herman Kahn), postmaterialistická (Ronald Inglehardt) atd. Všechny nové koncepce společnosti mluví o překonání modernity neboli soumraku moderní doby a příchodu doby postmoderní. Ať je však společnost nazývána jakkoli, zastánci různých označení chtějí říci jedno: dnešní společnost je jiná, modernita se změnila. Co v ní však přibýlo a co ubylo, o to se vedou spory.

Gilles Lipovetsky, autor pojmenování ludická, hedonistická, postmoralistní či humoristická společnost, je jedním z těch autorů, kteří se domnívají, že moderní společnost v současné

době před našimi zraky zaniká, a ta co vzniká, má zcela odlišnou kvalitu. Dobyvatelská moderní společnost, která vznikla ve jménu univerzality, rozumu a revoluce a která věřila v budoucnost, ve vědu a techniku, končí. Podle něj je již tatam éra revolucí, skandálů i futuristických nadějí, neodmyslitelných od modernismu. Dnes dochází k odklonu od pokrevní hierarchie a posvátné svrchovanosti, od tradic a partikularismů, od velkých názorových systémů. Hlavní moderní osy (revoluce, disciplína, světskost a avantgarda) byly opuštěny ve prospěch hedonistické personalizace.

Lipovetského postmoderní společnost vyjadřuje historický zvrát cílů a způsobů socializace, odehrávajících se ve jménu otevřených pluralitních pravidel. V postmoderní společnosti panuje masová lhostejnost, převládá v ní pocit neustálého omílání a přešlapování na místě. Nové je přijímáno jako staré, inovace jsou něčím zcela všedním a budoucnost se už nespojuje s nevyhnutelným pokrokem. Technologický a vědecký optimismus opadl (kvůli zbrojení, zhoršování životního prostředí, osamělosti).

Žádná politická ideologie už nedokáže nadchnout davu. Postmoderní společnost už nemá žádné idoly ani tabu, nemá svůj

historický projekt, který by ji mobilizoval, nevidí sama sebe nijak oslavně. Lidí se zmocňuje prázdnota, která však v sobě nemá nic tragického ani apokalyptického. Jsme lační po identitě, odlišnosti, po zachování, po uvolnění, po okamžitém osobním naplnění. Důvěra a víra v budoucnost mizí, na zářné zítřky revoluce a pokroku dnes už nikdo nevěří. Všichni chtějí žít ihned, tady a teď. Znamená to vyčerpání modernistického vzletu k budoucnosti a zároveň to implikuje rozčarování.

Postmoderní kultura se snaží dosáhnout kvalitního života, je však konec s uctíváním „american way of life“, který je reprezentovaný „chromovanými bouráky“, sny a Hollywoodem. Je naopak citlivá k ekologickým otázkám. Postmoderní kultura odvrhává základní moderní hodnoty, zdůrazňuje minulost a tradici, znovu přikládá význam místním odlišnostem a prostému životu, ruší převládající centralismus, rozptyluje kritéria pravdy a umění a ospravedlňuje potvrzení osobní identity v souladu s hodnotami personalizované společnosti, ve které záleží na jediném – být sám sebou. Právo na existenci a na společenské uznání zde má tudíž cokoli, je tu nepřipustné něco trvale a imperativně vnucovat a všechny volby, všechny úrovně mohou existovat vedle sebe, aniž by si protiřečily nebo se navzájem vylučovaly.

Vedle kultu spoluúčasti a sebevyjádření v ní panuje nesmírné zaujetí pro osobnost. Nosí se móda retro, lidé se navracejí k místním a regionálním hodnotám a také k některým tradičním představám a praktikám. Osobní

nezávislost je samozřejmostí. Hedonický a personalizovaný individualismus je nyní oprávněný a již nenaráží na odpor. Proces personalizace stále posouvá hranice konzumní společnosti, tedy nekončí (konzumujeme stále více věcí, informací, sportů, cestování, vzdělávání, vztahů, hudby, lékařské péče, a to i přes současný hospodářský pokles, energetickou krizi a ekologické uvědomění). Postmoderní společnost nepřekonala konzumnost, ale došlo k její apoteóze, k jejímu rozšíření i do soukromé sféry až k samotnému vnímání a utváření ega (které stále rychleji zastarává, proměňuje se a destabilizuje).

Lipovetsky tvrdí, že prostřednictvím médií, zábav a seznamovacích technik konzumujeme svou vlastní existenci. Podle něj došlo k nebývalé demokratizaci slova, tento přívál slov ale nikoho nezajímá, což je paradoxní. Postmoderní doba je posedlá informacemi a (sebe)vyjádřením. Nárůst pozornosti k subjektivním problémům způsobuje, že rozhodující otázky kolektivního života sklouzávají do uvolněné lhostejnosti. Emoční náboj se z veřejného prostoru přesouvá do soukromé sféry a malých kolektivů (Lipovetsky pro tento jev používá pojmu „narcismus“). Důvodem je potřeba postmoderního člověka být užitečný a požadovat nová práva. Individualismus došel do své nejzazší podoby – nejedná se o svrchovanou asociální nezávislost jednotlivců, ale o jejich napojování se na kolektivy se specializovanými a miniaturizovanými zájmy (např. sdružení vdovců, koktavých, alkoholiků, ...). Člověk dnes vykazuje solidárnost, touží být mezi svými, s lidmi, kteří sdílejí tytéž úzce vymezené starosti.

Postmoderní kultura je tedy podle Lipovetského decentralizovaná a různorodá, materialistická i psychologická, pornografická i diskrétní, novátorská i retro, konzumní i ekologická, vyumělkovaná i spontánní, spektakulární i kreativní. Rozšiřuje se individualismus a přetrvává jedna neporušitelná základní hodnota – člověk a jeho právo na osobní naplnění a na svobodu, hlásané tím silněji, čím jsou metody společenského ovládnutí jemnější a „humánnější“. Tyto rysy postmoderní kultury pracují na zničení účinků monolitického modernismu, gigantismu, centralismu, tvrdých ideologií a avantgardnosti. Společně dokonávají zánik rigidní moderní éry a usilují o větší pružnost, rozmanitost, soukromou volbu, o širší aplikaci principu individuálních zvláštností. Postmoderní začíná tím, že historicky začal převládat proces personalizace a veškeré sociální aspekty se podřídily jeho novým zákonům.

PhDr. Natalie Simonová

Literatura:

Lipovetsky, Gilles. 1998. *Éra prázdnoty*. Praha: Prostor.

»

Když se řekne identita regionální identita (II. část)

Z převážně filozoficky pojatého vysvětlení pojmu *identita* v první části dílu „*Když se*

řekne identitaregionální identita" mimo jiné víme, že uvažování ve vztazích je lidské myslí přirozené. Není to zdaleka objevné zjištění, ale vzhledem k hlubšímu poznání *identit* nám toto konstatování napomáhá uvědomit si pluralitu způsobů vztahů, vazeb a nejrůznějších možností „ztotožňování se“ s něčím, někým a především pak se sebou samým. Identita člověka (totožnost) tak má multidimenzionální charakter (v první části jsem tak označil *vlastní celistvou identitu*). Proces identifikace – ztotožňování se – je potom způsob, jak vlastní identitu – totožnost – určit, definovat. Později se ovšem pokusím vysvětlit, jakým způsobem identifikační vazby určují základní (jádrovou) strukturu identity osobnosti.

Můžeme se ztotožnit např. s národem, regionem, městem či vesnicí (kde žijeme, nebo jsme žili), politickou ideou, diktátorem, vědeckým výkladem světa, náboženským přesvědčením, ekologickou myšlenkou, televizním hrdinou, partou kamarádů, životním stylem apod. Máme přirozenou potřebu někam patřit, zařadit se, definovat se. Toužíme světu okolo sebe rozumět, hledáme orientační body v nepřehledné masové společnosti, hledáme to, co nás odlišuje, vymezí a učiní rozpoznatelným vůči okolí. Nechceme být individuem s „pouhou“ vlastností duševního projevu, ale chceme se stát individualitou se sobě vlastními rysy, osobitostí a jedinečným projevem. V podstatě toužíme být rozpoznatelní nejen pro okolí, ale především i samy pro sebe a potvrdit si tak realitu vlastní existence.

Proces sebepotvrzování člověka (*nacházení sama sebe*), hledání možných koncepcí *identit* a způsobů *identifikací* považují za jakousi dlouhodobou antropologickou konstantu lidstva, i když ve svém časovém pojetí vyjadřuje odlišné strategie přístupů v souvislosti s kulturní, sociální, ekonomickou či politickou situací společnosti.

Zatímco např. ve středověku lze uvažovat spíše o modelu univerzalistické identifikace se s Bohem a spojení (identifikaci) vlastní individuality s určitým náboženským dogmatem, renesance je naopak životním názorem osobní svobody a postojem člověka uplatňující svou individualitu a rozumovou soběstačnost (viz část I. – názor univerzalistický a individualistický). Renesanční člověk byl „osvobozen“ a ochotně přistoupil na širokou nabídku volby „životních stylů“. Ať to byli umělci, obdivovatelé kultu lidského těla, nahoty a erotiky, vědci, mořeplavci a cestovatelé, téměř vždy se jednalo o cestu dosud málo probádanou nebo dlouho tabuizovanou. Optikou církevních dogmatiků se jednalo o zvlášť, anarchii,

rouhání, prostopášnost, ateismus a celkové porušení dosavadního společenského řádu. Nicméně renesanční člověk objevil (znovuobjevil) individualitu a odvážně se rozhodl prozkoumat „Danteho světy“.

Reakcí na renesanční „vysvobození“ člověka a osvícenský racionalismus byl romantismus. *Identity* se tušily a hledaly v hlubokých skrytých podstatách, skrytých za všemi vnějšími a povrchovými věcmi. Představitelem byl romantický intelektuál, zamyšleně se toulající krajinou a vystavující na odiv svoje city. *Identity* se hledaly ve výjimečnosti a podivnosti, v instinktech, intuici a fantazii. Proti renesančnímu a osvícenskému individualismu vystoupilo mystické pojetí dějin a osudové společenství národů.

Průmyslová revoluce a nově se formující industriální společnost znamenaly konec návratům k mystice středověku, iracionálního snění romantiků a intenzivních pocitů autentického *já*. Moderní doba společnosti rozpochovala a *de facto* přeorganizovala. Nástup průmyslové revoluce v americké a evropské společnosti, doprovodné revoluce politické, probíhající industrializace a urbanizace jsou faktory, které předurčily přechod od jednoho typu společnosti k typu druhému.

Nejen v sociologii se proto hovoří o přechodu z tradiční společnosti ke společnosti moderní. Období nasycené významnými sociálními změnami bylo předpokladem vzniku teorií o povaze a vývoji společnosti. Hlavní představitelé tehdejšího myšlení spekulovali s myšlenkou zhroucení všech kontrolních mechanismů regulujících tradiční společnost a vyslovili potřebu vědeckého poznání fungování společnosti (např. Comte). Vše doposud fungující mělo být nahrazeno novými hierarchiemi a novými orientacemi charakterizující nastupující moderní americkou a evropskou společnost. Vznikaly i další zajímavé teorie a koncepce společnosti, které se snažily vysvětlit tehdejší společenský vývoj.

Z pohledu postavení jedince ve společnosti existovaly jak názory o stálém růstu autonomie jednotlivců v moderní společnosti (např. individualismus H. Spencera, egoismus individualit v moderní společnosti *Gesellschaft*, v kontrastu k vzájemně solidární pospolitosti *Gemeinschaft* F. Tönniese, atd.), tak i významné a hodnotné polemiky rozdílného pohledu.

Jedna z nejvýraznějších typologií opačného směru byla např. koncepce E. Durkheima, který zastával pozice důsledného sociologismu. Byl přesvědčen, že jedinec, ale i náboženství, ideologie, rituály, dokonce i základní formy lidského myšlení (čas, prostor...) jsou produktem jakéhosi společenského vědomí. V duchu holismu Durkheim chápe společenský celek jako kvalitativně vyšší jednotku, než je pouhý kvantitativní souhrn členů. Sociologismus

Durkheima byl tak přesvědčivý, že se např. v díle „Le Suicide“ z roku 1897 („Sebevražda“) snažil dokázat, že i tak čisté osobní fenomén, jakým je sebevražda, nelze dostatečně objasnit na základě subjektivních motivů, ale na základě analýzy sociálních okolností. Setkáváme se tak s různou typologií společnosti, od pojetí jednotlivce jako svébytné, samostatné a nezávislé jednotky, sebevědomě koordinující podobu struktury vlastní osobnosti, až k představě jedince, jako produktu sociálních okolností a vyšších společenských útvarů.

Podobně, jak postupně upadal zájem o podobné bipolární modely výkladu společnosti v souvislosti s tím, jak se sociologie stávala ahistorickou a stále více zaměřenou na empirické studium, tak v posledních desetiletích 20. století společnost a především její „zapisovatelé“ začali pochybovat o moderních představách civilizace, vědeckého poznání a pokroku. Ptáme se, jak s vývojem lidstva (civilizace) putuje i osud *identit* a *identifikací*, jejichž historické kontexty souvislostí jsou zároveň i s trochou fantazie souvislosti kontextů dnešní doby.

Mgr. Ondřej Roubal

»

Etika autenticity a multikulturalismus

Český čtenář se konečně může seznámit s jednou z hlavních postav současné politické filosofie - kanadským filosofem Charlesem Taylorem. Nedávno vyšly jeho dvě stěžejní práce

„Etika autenticity“ a sborník „Multikulturalismus: Zkoumání politiky uznání“, který tvoří rozsáhlá Taylorova esej „Politika uznání“, doprovázená komentáři významných postav dnešní politicko-filosofické a sociální teorie. Mezi hlavní rysy současné moderní společnosti patří individualismus -

koncentrace na „jáství“, odpoutávání se od vazeb na jiné lidi a společnost, vylučování otázek, které nás přesahují (politické, historické a náboženské) a morální subjektivismus - nelze vést diskuse o morálních otázkách.

Přesto je podle Taylora možné nalézt za těmito „znehodnocenými a zploštělými“ formami určitý morální ideál, který by neměl být odmítnut spolu s nimi. Tímto ideálem je „autenticita“. Ta znamená „být věrný sám sobě, být věrný své vlastní originalitě a tím se i sebedefinovat“. Toto pojetí má již svůj předstupeň u Rousseaua a Herdera, kde zdroj morálky a jednání, s nímž se musíme spojit, sídlí hluboko v nás. Zde je vidět protiklad k dřívější tradici, která nacházela morální smysl a zdroj jednání ve spojení se zdrojem, který je mimo nás - Bohem či Ideou Dobra.

Abych definoval a určil sám sebe a svou vlastní originalitu, však znamená najít, co je na mé odlišnosti smysluplné. Svoji identitu mohu určit

jen na pozadí věcí, na nichž záleží. Při mé volbě zde musí být ještě jiné smysluplné volby a možnosti. Jen pokud žiji ve světě, v němž záleží na historii, požadavcích přírody, povinnostech občanství či výzvě Boha, si mohu určit svoji identitu, která není triviální. Nemohu tvrdit, že o sobě rozhoduji a „vytvářím se“, jenom proto, že jsem si k obědu vybral kuře místo palačinky. Autenticita tak není nepřitelem požadavků, které nepocházejí z oblasti mimo jáství, ale naopak takové požadavky předpokládá.

Má identita také závisí na dialogickém vztahu k druhým, protože pouze nomologické vytváření autenticity není možné. Pro lidský život je typický jeho dialogický charakter. Plnohodnotnou lidskou bytostí se stanu až začnu používat jazyk a získám určité způsoby vyjadřování, do kterých jsem však zasvěcován vždy jen v komunikaci s druhými. Identitu definujeme jen v rámci dialogu, často i v polemice proti identitám, v kterých nás chtějí vidět ostatní. Dříve byly identita vázána na společenském postavení, které bylo považováno za dané. Dnes však je třeba uznání získat, což se ale také nemusí vydařit. Odepření uznání může poškodit ty, kterým se ho nedostává. Uznání získáváme nejen v intimní sféře od tzv. „významných druhých“, ale i v rovině společenské. Liberální instituce toto uznání prováděly tím, že aplikovaly „politiku universalismu“ - přistupovaly ke každému občanu se stejným souborem práv a svobod a odhlížely od jejich diferencí, byly „slepé k rozdílu“.

Taylor naopak požaduje, a zde se již dostáváme k jeho koncepci multikulturalismu, aby byla uznávána i jedinečná identita a zvláštnost jedinců a skupin. Právě v liberální politice universalismu byla tato zvláštnost nejen opominuta, ale i asimilována identitou dominantní kultury a tak se pod maskou universalismu skrýval určitý partikularismus. Menšiny tak byly nuceny přijímat svůj obraz sebe sama tak, jak si ho představovala většinová kultura. Tím se však popírala jejich identita a byla jim vnucována nevhodná sebedefinice. Tam, kde dokonce dochází k projekci podřízeného obrazu těchto skupin, může být tato praxe chápána i jako forma útlaku. Z komentátorů, kteří reaguji na Taylorovu esej, si připomeňme alespoň německého filosofa J. Habermase, který se staví proti snaze zaručovat přežití kultur, protože se tím omezuje schopnost jednotlivců odmítnout zděděnou kulturní identitu. Americký filosof A. Appiah odmítá skupinové uznání, protože svazuje jedince s pohlavím či barvou kůže a neumožňuje mu tak od těchto dimenzí odstup.

Zásluhou nakladatelství Filosofia tak máme k dispozici dvě základní publikace současné politické filosofie, které by neměly uniknout pozornosti nikoho, kdo se zajímá o otázku stavu moderní společnosti, práv, menšin a spravedlnosti. Co ještě zvyšuje jejich přínos, je i rozsáhlý doslov k „Etice autenticity“, který poskytuje fundovaný výklad celé Taylorovy politicko-sociální teorie a začleňuje obě knihy do celku celého jeho díla. Doufejme, že napomohou ke zvýšení úrovně diskuse v České Republice.

literatura:

Taylor, Charles. 2001. *Etika autenticity* (přeložil Marek Hrubec). Praha: Filosofia.

Taylor, Charles. 2001. *Multikulturalismus: Zkoumání politiky uznání* (přeložila Alena Bakašová, Marek Hrubec a Josef Velk). Praha: Filosofia.

«AKTUALITY»

»

Evropská integrace jako organizační proces. (Pracovní úvaha sociologa) – část 4

5. V rámci každé organizace a organizačního procesu se projevují „organizační paradoxy“ které mají za následek problémy v jejich fungování.

Konečně poslední teze této úvahy se týká některých souvislostí vlastní organizace. Jde o obecné zákony organizačních procesů, s jejichž projevy se setkáváme ve všech formálních organizacích vždy a všude. Například: každá organizace působí na základě nějakých pravidel, za nějakým cílem a s použitím určitých sankcí

zajišťuje fungování všech svých částí. Organizace zesiluje účinnost celku a jednotlivých částí ve vztahu k cíli. Musí odpovídat požadavku slučitelnosti funkcí a činností jednotlivých

částí (musí vůči sobě být komplementární, nebo se jejich působení alespoň nesmi vylučovat). V neposlední řadě musí být organizační struktura dostatečně flexibilní v tom smyslu, aby každá část byla schopna v zájmu celé organizace plnit i jiné funkce, než původní. Organizační výstavba Evropské unie je dána především vytvořeným systémem práva.

Současná forma organizace je poměrně pružná a přitom i přiměřeně volná, z čehož plynou patrně i úspěchy jejího fungování. Současné úvahy a práce na nové Evropské smlouvě však obsahují návrhy, které mohou organizaci unie značně zkomplikovat a tím i ohrozit fungování celého tohoto systému. Jde o návrhy týkající se federativní formy unie, vytvoření jakési ústřední vlády s nezbytnou dávkou centralismu. Zdá se, že takovýto směr budoucího uspořádání přináší, nebo v případě realizace by přinesl, vážnější problémy, které plodí již sama forma centralistické organizace.

Dříve nebo později by se zde projevil organizační paradox vyplývající z dynamického vztahu mezi centrální orientací organizace a nutnou flexibilitou a samostatností jednotlivých částí.

V dobře fungující organizaci se musí do stanovené míry každá část organizační struktury podřídit (což znamená vzdát se části suverenity a svobody, rozhodování a odpovědnosti). To však ve svých důsledcích vede k ohrožení případně i potlačení iniciativy, zájmu o věci

celku a pasivitě a k očekávání příkazů. Spolu s tím je spojena postupná orientace částí na jiné neorganizované neformální cíle. Což je počátek funkčních diskrepancí a desintegračních tendencí. V našem případě by se přílišnou centralizací paradoxně nejspíše postupně posilovaly separatistické tendence a váha národních států a podporovaly nacionální zájmy a protiintegrační skupiny.

Zachování organizačních pravidel a řádu, které je v zájmu celé organizace, vede k vytváření nových a nových pravidel, prohlubování kontroly, a v důsledku toho k růstu byrokracie a byrokratů.

Konečně v rámci každé organizace funguje formální a neformální struktura, potřeba jejího sladění vyžaduje porušování organizačních pravidel a jejich neustálou inovaci.

Závěry:

- Sám akt vstupu do EU tedy nic podstatného nezmění, zejména pokud jde o rychlé vyrovnání rozdílů s ostatními zeměmi. Ze sociologického hlediska je významné, že vyrovnávání není plošné ve smyslu vyrovnání poměrů v celé zemi, ale je sociálně tříděně diferencované. Zdá se, že nejvíce vyhovuje středním vrstvám, což plyne hlavně z jejich relativně silného sociálního a kulturního kapitálu.
- Procesy evropské integrace na bázi vytváření institucionálního systému jsou pozoruhodnou snahou vyřešit potřebu integrace společenských sil, překonat rozdíly a najít cestu přežití bez větších otřesů - je to do určité míry zákonitost a do určité míry uvědomělý pokus založený na poznání, dobré vůli o nalezení konsensu a víry v umění vyjednávat.
- Patrně je oprávněné optimistické stanovisko, že všichni (konec konců) získávají. Ale lze také očekávat diferencovaný prospěch, ti co jsou na tom lépe, budou na tom ještě o něco lépe, ale ti co na tom nejsou dobře, dále neztratí.
- Lze rovněž očekávat problémy ve fungování organizace EU, jako je růst byrokracie, konflikty zájmů a hlavně vytváření neformální struktury se všemi důsledky na fungování formální organizace.
- Proces adaptace na EU je kulturní proces, zahrnuje obohacení vlastní kultury. Zda zeslabí národní kulturu a její aspekt, záleží na nás samotných.

Prof. Ing. František Zich, DrSc.

»

Pracovně podmíněné migrace jako součást mezinárodního (přeshraničního) trhu práce Česka v kontextu evropské integrace – představení projektu

Představovaný projekt navazuje na dva projekty, koordinované SoÚ AV ČR, a to „Role pohraničí České republiky a význam hospodářské a politické spolupráce se sousedními zeměmi pro integraci ČR do Evropské unie“ a „Postavení pohraničí v regionálním rozvoji České republiky se zřetelem k zapojení ČR do evropských struktur“.

Záměrem tohoto projektu je provázat sledování dílčích problémů socioekonomického vývoje s širokým vědním proudem prostřednictvím testování vybraných migračních teorií, z nichž máme na mysli především:

- klasický "push-pull" migrační koncept,
- postupný přechod migrantů z cirkulační krátkodobé migrace do fáze trvalého usazení v cílové zemi,
- teorie "cumulative causation",
- teorie sítí a institucionální teorie, teorie dvojího trhu, jakož i
- vztah domácí populace vůči v jejich zemi operujícím cizincům.

Samotná výzkumná činnost probíhá na více hierarchických úrovních: od nejvyšší (makro)úrovně představované celým kontinentem resp. středoevropským prostorem (se zaměřením na sousední státy), přes národní úroveň po regionální (mezo)úroveň specifikovanou jako kraje, okresy resp. účelově vymezené modelové oblasti. Pracoviště Sociologického ústavu v Ústí nad Labem se soustřeďuje na Euroregion Elbe/Labe, Západočeská univerzita v Plzni na území stávajících okresů Plzeň-město, Plzeň-sever, Tachov a Cheb, Univerzita Karlova v Praze na Pražskou aglomeraci, Masarykova univerzita v Brně na jižní Moravu a Ostravská univerzita v Ostravě na celý Ostravský kraj. Tam se koncentrují naše vlastní výzkumné aktivity (sběr primárních dat). Nejnižší (mikro)úroveň zastupují např. podniky (zvláště spolupracující se zahraničním subjektem či zaměstnávající cizince), ale také jednotlivé osoby, uplatňující se v mezinárodním (přeshraničním) trhu práce (individuální aspekt).

Cíle projektu lze shrnout přehledně do následujících bodů:

1. poznat mechanismy utváření mezinárodního (přeshraničního) trhu práce jako součásti integrace ČR do EU,
2. analyzovat situaci na trhu práce a s tím spojenou migraci dřívějších kandidátských zemí (např. Rakouska) před vstupem do EU,
3. specifikovat rozdíly či podobnosti v migraci a chování na trhu práce, např. ve vnitrozemí a v pohraničí, ke státům EU a k ostatním asociovaným státům (Polsko, Slovensko) směřující k typologii příslušných hraničních úseků,
4. vytvořit prognózu budoucího vývoje pracovních podmínek migrace po vstupu Česka do EU s dopady na trh práce (český a evropský resp. středoevropský) a navrhnout možná řešení,
5. stanovit na základě získaných poznatků rizika i šance konkrétních území (makropřístup), vybraných subjektů a osob (mikropřístup).

Badatelská činnost v projektu je založena na kombinaci „tvrdých“ a „měkkých“ dat, jejichž prostřednictvím bude analyzována současná situace i nastíněny perspektivy dalšího vývoje. Úzce spolupracujeme s úřady práce a s cizineckou a pohraniční policií (evidence, délka a legalita pobytu) v modelových regionech. Vědecký přínos spatřujeme ve zpracování dílčích

studí pro vybraná témata (např. pendlerství) složitě strukturovaného procesu pracovních podmínek migrací a trhu práce jako komponentu regionálního/socioekonomického rozvoje. Cenné bude rovněž srovnání „evropského“ vývoje s vývojem (dosavadním, očekávaným) u nás. Také jednotlivé modelové oblasti (viz výše) zastupující do určité míry úseky státní hranice či představující odlišné typy budou prezentovány formou regionálních studií. „Nejsyntetičtější“ výstupem, kolektivní publikací pracovního společenství, se stane monografie, shrnující stěžejní poznatky z celého projektu.

Problematika mezinárodních migrací se zaměřením na trh práce patří mezi aktuální témata nejen výzkumná, ale též ve sféře politické a každodenního života (z hlediska prostorového přinejmenším v některých, např. pohraničních oblastech). Česko již v současnosti je součástí mezinárodního (přeshraničního) trhu práce a v relativně krátké době své postavení bezesporu zesílí. Změny související s předpokládaným vstupem ČR do EU vyvolávají potřebu zodpovědné přípravy na novou situaci z obou stran, tedy ze strany vysílající i přijímající. Přitom se nejedná jen o legislativní kroky, ale o komplexní přizpůsobení se novým podmínkám (vzdělanost, kvalifikace pracovní síly, struktura zaměstnanosti, nároky na dopravní infrastrukturu apod.). Případná omezení resp. ochranná opatření přijímaná ze strany EU a především Rakouska signalizují závažnost příslušného tématu.

Migraci a trh práce nechápeme přitom izolovaně, ale v kontextu celkového vývoje na různých hierarchických úrovních. Daná problematika je řešena jak orgány centrálními, např. Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR v Národní politice zaměstnanosti či Ministerstvem pro místní rozvoj ČR jako součástí regionální/strukturální politiky, tak regionálními a lokálními orgány samosprávy. Příspěvek pro praxi chápeme v poloze zpracování možné strategie (scénáře) Česka, regionů a lokalit, specifikující dílčí kroky na úseku pracovní migrace a trhu práce v souvislosti s evropským integračním procesem.

RNDr. Milan Jeřábek, PhD.

»

Chtějí čeští občané pracovat v zahraničí?

Nedávno jsme si v referendu odhlasovali vstup naší země do Evropské unie. Součástí naší smlouvy o přistoupení, se kterou jsme tímto krokem vyslovili souhlas, jsou i jistá přechodná období, která se mimo jiné týkají tzv. volného pohybu pracovníků. Tato opatření budou tedy omezovat možnosti českých občanů pracovat v členských státech EU. Musí se ale Evropa skutečně obávat přílivu české pracovní síly?

V květnovém šetření Centra pro výzkum veřejného mínění bylo respondentům položeno

několik otázek, zjišťujících, zda by měli zájem pracovat v cizině. Podle výpovědí dotázaných uvažuje o tomto kroku jen asi 6 % občanů České republiky starších 15 let.

Téměř polovinu respondentů, kteří v současnosti zvažují možnost práce v zahraničí, tvoří mladí lidé ve věku mezi 15 a 19 lety. Z hlediska profesního zařazení představují rovněž asi polovinu studenti. O práci za hranicemi naší vlasti projevují zájem dvakrát častěji muži než ženy a více jak tři čtvrtiny obyvatel ČR, kteří o práci v cizině uvažují, tvoří lidé svobodní, bezdětní a žijící bez partnera.

Zdá se tak, že odchod za prací do zahraničí jako řešení tíživé finanční situace rodiny (např. v případě nezaměstnanosti jednoho z manželů) není u nás zatím zdaleka běžnou záležitostí. Práce v zahraničí je v České republice obvykle spíše možným začátkem profesní dráhy mladých lidí, kteří dosud nezaložili vlastní rodinu a kteří chtějí touto cestou zlepšit své možnosti a zvýšit svoji cenu na pracovním trhu. Nezanedbatelnou rolí jistě hraje také příležitost získat do samostatného života počáteční finanční kapitál.

Odchod za prací do zahraničí jako řešení případné nezaměstnanosti připouští necelá třetina občanů ČR. Jak potvrdilo také květnové šetření, obyvatelé naší země jsou obecně velmi neochotní ke stěhování se za prací či k delšímu dojíždění do zaměstnání (ochotu k těmto krokům vyjadřuje pouze asi pětina z nich). V porovnání s ochotou odejít za prací do zahraničí by se větší podíl respondentů spíše smířil s prací vyžadující zručení či rekvalifikaci, sestupem v kvalifikační úrovni vykonávané práce, se zvýšením pracovního tempa, prací v noci, o víkendech či přes čas a rovněž se zkráceným pracovním úvazkem.

Tomu, že práce v cizině je nejčastěji šance pro mladé lidi k získání nových zkušeností a zážitků a zároveň k rozšíření vlastních znalostí, nasvědčují i odpovědi respondentů na otázku, jakou roli v jejich rozhodování hrají jednotlivé faktory. Téměř pro všechny respondenty je významným faktorem při jejich rozhodování šance zlepšit si své jazykové znalosti a pro 9 z 10 dotázaných, kteří uvažují o možnosti vycestovat za prací do zahraničí, je silnou motivací příležitost poznat něco nového. Více jak tři čtvrtiny Čechů označují za další důležitá hlediska svého rozhodování možnost získání nových pracovních poznatků a zkušeností, šanci ke zvýšení svého příjmu a zlepšení možnosti seberealizace.

V květnu 2001 byla v rámci šetření CVVM položena respondentům otázka na stejné téma, i když trochu jiného znění. Tehdy o práci v zahraničí projevila zájem sedmina dotázaných občanů. Přes blížící se vstup České republiky do Evropské unie má tedy v letošním roce zájem pracovat v cizině menší podíl respondentů, než tomu bylo v květnu 2001. Jednou z možných příčin je jistě i to, že lidé, kteří v zahraničí pracovat chtěli, tam už odcestovali a svou práci si našli. Tímto způsobem by bylo možné částečně vysvětlit i vysoký podíl mladých lidí do

20 let mezi zájemci o práci v cizině (starší lidé již prostě svůj zájem realizovali).

Co se týká možností českých občanů pracovat v členských zemích EU po našem vstupu do této organizace, je pravda, že ve většině států zůstanou do určité míry omezeny (po dobu platnosti přechodného období). Na druhou stranu např. Velká Británie či Nizozemí deklarovaly v těchto otázkách úplnou liberalizaci.

Na přímou otázku, jestli vstup naší země do EU změní jejich zájem o práci v zahraničí, odpověděla kladně více jak třetina z respondentů, kteří již v současné době podobné rozhodnutí zvažují. Možnost změny současného stanoviska ale připouští pouhá 3% občanů České republiky, kteří dosud mimo naši vlast pracovat nechtěli.

Jak tedy dokládá také naše šetření, členské státy Evropské unie se masivního přílivu české pracovní síly nemusejí obávat, a to ani po skončení přechodného období. Tato ustanovení si stávající členové EU vyžádali zejména ve snaze ochránit své pracovní trhy, které se i bez přílivu cizinců za prací potýkají s vysokými mírami nezaměstnanosti. Podle výsledku našeho výzkumu je pro členy EU toto „nebezpečí“ ze strany občanů České republiky jen minimální.

Naděžda Horáková

»

Světová zpráva o bohatství 2003 se týká i deseti tisíce Čechů. Kdo jsou a jak investují dolaroví milionáři

V Česku je deset tisíc lidí, kteří mají přes milion dolarů. Tento odhad zveřejnily v letošní Světové zprávě o bohatství poradenské společnosti Cap Gemini Ernst & Young a Merrill Lynch. Z vůbec prvních údajů o českých dolarových milionářích vyplývá, že tvoří 1,3 promile boháčů na celém světě.

Výzkum poradenských společností naznačuje, že představitelé světových financí mají zájem o správu velkých českých majetků. Obě zmíněné firmy nabízejí v tomto směru speciální služby. Během devadesátých let světoví boháči zpravidla o investicích rozhodovali bezprostředně a nebáli se riskovat, po pádu akciových trhů se ale přístup změnil. Podle tiskového vyjádření Jamese Gormana, prezidenta divize Global Private Client Group společnosti Merrill Lynch začali „lidé s velkým čistým jměním“ (HNWI) svá aktiva strategicky rozdělovat, a proto častěji využívají služeb finančních poradců. Zároveň chtějí udržet možnost aktuálně stanovit investiční strategii a průběžně kontrolovat její úspěch. „HNWI očekávají, že finanční produkty budou dodávány na základě přístupu `správa společně se mnou` namísto `správa za mě`,“ vysvětlil na tiskové konferenci Alvi Abuaf, viceprezident poradenství agentury Cap Gemini Ernst & Young. Proto také jmění HNWI roste podle statistik rychleji než světový hrubý domácí

produkt. Loni vzrostl světový HDP o 3 procenta, majetek HNWI o 3,6 procenta. Trend nebyl ohrožen ani tím, že ve stejném období poklesla hodnota světové akciového trhu o 16,9 procenta.

Na světě je celkem 7,3 milionů lidí s majetkem nad milion dolarů, 700 tisíc má více než pět milionů a 60 tisíc nad 30 milionů. Jejich veškerá aktiva činí 27,2 bilionu dolarů.

Výsledky výzkumu českou odbornou veřejnost spíše zaskočily, o boháčích se totiž nemluví na žádné úrovni. Důvodem je podle studie Martina Kreidla ze Sociologického ústavu Akademie věd fakt, že lidé velké majetky netolerují.

Poslední, tři roky starý srovnávací průzkum z šesti zemí ukázal, že Češi se v tom podobají Rusům a Maďarům. Polovina občanů těchto zemí soudí, že ke vzniku velkých majetků přispěly schopnosti nových boháčů, méně než polovina to připisuje jejich tvrdé práci. Čtyři pětiny považují za předpoklad bohatství známosti a dobré sociální zázemí. Stejný podíl ale vidí původ velkých majetků rovněž v podvodech. Tento postoj se během devadesátých let výrazněji nezměnil, tvrdí Kreidl.

Tím se bývalé socialistické země významně liší od tradičních kapitalistických společností. Předpokladem bohatství je podle občanů Spojených států, Německa a Holandska spíše tvrdá práce a schopnosti (dvě třetiny dotázaných), podobně jako na východě také známosti a sociální zázemí (tři čtvrtiny). Naopak podvody hledá za velkými majetky jen čtvrtina Holanďanů, třetina (západních) Němců a dvě pětiny Američanů.

Postoj Čechů k bohatství odpovídá také „hypotéze smolaře“ (Underdog hypothesis). Lidé z méně vlivných sociálních skupin (s nižšími příjmy, se zkušeností s nezaměstnaností, ženy) vysvětlují svou situaci současným ekonomickým systémem. Lidé s vyššími příjmy naopak připisují bohatství i chudobu více schopnostem jednotlivce. Proto bývají oporami systému, který jim umožnil vyniknout. Hypotéza Underdog odpovídá i západní společnosti s výjimkou Německa, více ovlivněného ideologií sociálního státu.

Čeští sociologové ani finanční experti neumí přesně odpovědět na otázku, kdo jsou a co dělají dolaroví milionáři, tedy „horních deset tisíc“ české společnosti.

Odhady počtu milionářů podle metodiky Cap Gemini Ernst & Young jsou výsledkem analýzy makroekonomického vývoje a distribuce zdrojů v jednotlivých zemích. Z regionálních odhadů Světové zprávy o bohatství (World Wealth Report 2003) pak vyplývá, že počet milionářů v Evropě loni vzrostl o 4 procenta (předloni prakticky nulový růst). Důvodem má být skutečnost, že se Evropané už naučili rozkládat

investiční rizika (tím se liší od Američanů, kde se počet milionářů loni snížil). Země střední a východní Evropy se od trendu západních sousedů neliší, krok drží zejména Česko, Maďarsko a Rusko.

Profil tuzemských boháčů naznačují pravidelné žebříčky 50 nejbohatších Čechů. Podle sociologů se ale do nich dostávají pouze ti, kteří nedokáží svůj majetek utajit. V padesátce dominují manažeři, kteří dokázali privatizovat svůj podnik (nejznámější je Karel Komárek z Moravských naftových dolů a Andrej Babiš z Agrofertu). Vysoká místa žebříčku obsazují také správci privatizačních fondů a makléřských firem (Petr Kellner z PPF, Martin Kratochvíl z Trendu, Jiří Malůš z Renaissance burzovní), kteří využili přerozdělení majetku během kupónové privatizace. Na špičku se prosadilo několik významných restituentů (např. Karel Schwarzenberg), reemigranti (Zdeněk Bakala) s manažerským know-how, bývalí politici (Marián Čalfa), příslušníci někdejší nomenklatury (Ladislav Adamec mladší) a úspěšní hokejisté. U některých členů Top 50 není jasný zdroj původní investice.

Společnosti STEM/MARK, GfK a TNS-Factum provedly před třemi lety výzkum, který se týkal také takzvaných „decision makers“ (těch, kteří rozhodují). Vzorek byl vybrán z 350 000 Čechů (tedy pěti procent populace) na vedoucích místech, anebo specialistů. Jan Klimeš ze společnosti STEM/MARK soudí, že do kategorie decision makers patří většina z „horních deseti tisíc“. Výrazně menší část mohou být rentiéři, kteří majetek získali restitucemi, nebo během privatizace.

Proti běžné populaci si významní lidé více cení sexu, práce, politické svobody a vzdělání. Klimeš dodává, že tato orientace je důsledkem otevřenějšího životního stylu. Decision makers naopak méně vyznávají rodinné hodnoty. Nesezdaná partnerství, anebo „manželství na zkoušku“ preferuje 85 procent z nich, na rozdíl od 60 procent v běžné populaci. Přáli by si méně dětí než je zvykem v běžné populaci a jen třetina z nich považuje práci v domácnosti za rovnocennou své profesi (v běžné populaci téměř dvě třetiny). Decision makers častěji sledují reklamu, navštěvují velká nákupní centra a vybírají značkové zboží.

Podle Klimeše může být nižší náklonnost k rodině i důsledkem „ničivého životního stylu“, kdy nutnost vyššího pracovního nasazení a větší možnost sociálních kontaktů oslabuje odpovědnost k blízkým osobám. Tím spíše, když v Česku není běžně dostupný servis, který by nejvíce zaměstnaným umožnil předat některé rodinné či profesní záležitosti specializovaným firmám.

Petr Holub